

8. SINIF

ALTIN NOTLAR

T.C. İNKILAP TARİHİ ve ATATÜRKÇÜLÜK

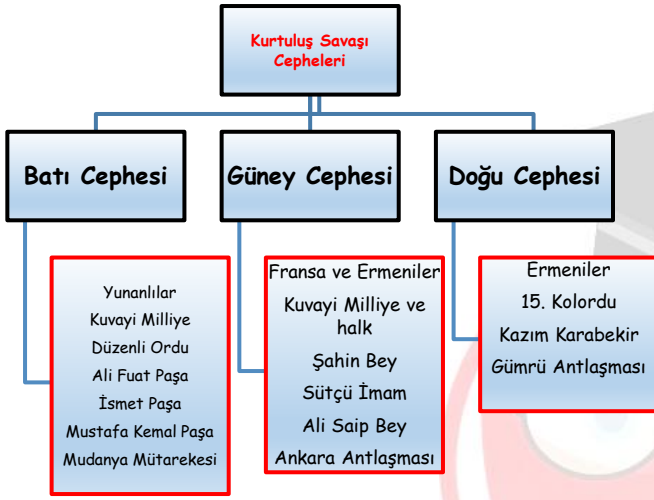
AHMET KARTAL- MUSTAFA PETEK

I. DÖNEM III. ÜNİTE DERS NOTU
SINAV ÖNCESİ **NARTEST** HEDİYESİDİR!

ÜNİTE 3: YA İSTİKLAL YA ÖLÜM

Kazanım 1. Millî Mücadele Dönemi'nde Doğu Cephesi ve Güney Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.

DOĞU CEPHESİ; İLK ZAFERİMİZ

Ermeni Sorunu ilk kez 1878 Berlin Antlaşması ile uluslararası bir belgede yer aldı. Ermenileri ilk kıskırtan Rusya oldu. Rusya Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurduğunu oradan Sıcak Denizlere inmeyi planlıyordu. İngiltere ise buna engel olmak istiyordu.

I. Dünya Savaşı sırasında ayaklanan ve Ruslarla birlik olan Ermeniler Suriye'ye (Tehcir Kanunu ile-Zorunlu Göç) göç ettirildi. Osmanlı Devleti Kafkas

Cephesi'nde yenilince Ruslarla birlikte Ermeniler, Doğu Anadolu'nun büyük bir kısmını işgal ettiler. Buraya gönderilen Mustafa Kemal Muş ve Bitlis'i geri aldı. Osmanlı Devleti 1918 Brest-Litovsk Antlaşması'yla 1878'de kaybettiği Batum, Kars ve Ardahan'ı Ruslardan geri almıştı. Hatta Türk ordusu Nisan -Temmuz 1918 arasında Batum'dan Bakü'ye kadar olan yerlere de girmişti. Fakat bu topraklar uzun süre elde tutulamadı. Mondros'tan sonra Ermeniler ilerlemeye devam ettiler.

Doğu Cephesi'nde bulunan 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir TBMM'nin emri ile Ermenilere karşı Kars Savaşı'nı yaptı ve kazanarak Ermenileri Anadolu'dan çıkardı. 03 Aralık 1920'de Ermeniler ile Gümrü Antlaşması imzalandı.

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920)

- Kars ve yöresi Türkiye'ye geri verilecektir.
- Ermeniler işgal ettikleri yerlerden geri çekileceklerdir.
- Ermenistan'ın Türkiye'ye karşı diğer devletlerle yaptığı tüm antlaşmalar kaldırılacaktır.
- Ermenistan Türkiye ile ilgili isteklerinden vazgeçmiştir.
- Sevr antlaşmasını ve Türkiye çıkarlarına uygun olmayan antlaşmaları Ermenistan hükümeti de kabul etmeyecektir.
- Ermenistan Sevr Antlaşması'nı tanımayarak o antlaşma ile elde ettiği tüm haklarından vazgeçmiştir.

Önemi

- Bu antlaşma TBMM'nin ilk siyasi başarısıdır. Ermeniler Doğu Anadolu'dan toprak talebinden vazgeçtiler.
- TBMM'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan olmuştur.
- Ayrıca Misak-ı Milli'yi ilk tanıyan, Sevr'i ilk reddeden devlette Ermenistan'dır.

TBMM'yi;

İlk tanıyan devlet **ERMENİSTAN**

İlk tanıyan Müslüman devlet **AFGANİSTAN**

İlk tanıyan Avrupalı devlet **SOVET RUSYA**

İlk tanıyan İtilaf devleti **FRANSA**'dır.

GÜNEY CEPHESİ: DESTANLAŞAN DİRENİŞ

Mondros Mütarekesi sonrası bölge İngilizler tarafından işgal edilse de Irak toprakları karşılığında bölge Fransızlar'a bırakıldı. Fransızlar yaptıkları işgallerde Ermeni birliklerini kullandılar.

İtalyanlar ile güney cephesinde işgallerde bulundular. Fakat Türk ordusu ile hiç silahlı mücadelede bulunmadılar. Bunun nedenleri;

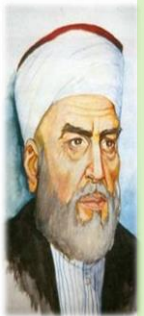
- İtalyanlar'ın işgallerde gönülsüz olmaları
- İngilizlerin İtalya'ya vaat ettiği Batı Anadolu topraklarını Yunanistan'a vermesi

Bölgedeki halk Kuvayi Milliye kuvvetleri ile birlikte Fransız ve onların silahlandığı Ermeniler'e karşı silahlı mücadeleye başladılar. Bu mücadelede öne çıkan iller ise Antep, Maraş ve Urfa'dır. Bu mücadeleler sırasında kahramanlıkları ile ön plana çıkan kişiler vardır.

Şahin Bey

Asıl adı Mehmet Sait olan Şahin Bey, Trablusgarp ve Balkan savaşlarında bulundu. Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Yemen ve Sina cephelerinde savaştı. Fransızların Antep'i işgal etmesi üzerine Kilis Kuvayi milliye Komutanlığına getirildi. Kilis-Antep kara yoluna kurduğu savunma hattıyla uzun süre Fransızların Antep'teki kuvvetlerine destek göndermelerini engelledi. 28 Mart 1920 günü girdiği çatışma sırasında düşman ateşiyle şehit düştü.

Sütçü İmam

Maraş'taki Fransız - Ermeni askerleri 31 Ekim 1919 günü evlerine gitmekte olan üç Türk kadınına diyerek saldırıda bulundular. Bunun üzerine caddenin karşısındaki dükkânında bulunan Sütçü İmam, tabancası ile askerlerden birini öldürdü. Bu olaydan sonra Sütçü İmam, gündüzleri köy dolaşarak düşmana karşı direniş çağrısı yaptı. Geceleri ise şehre inerek düşmana karşı başlatılan direnişe yardım etti. Böylece 22 gün süren Maraş Harbi'ne katılıp şehrin kurtuluşuna katkıda bulunan Sütçü İmam düşmana ilk kurşunu atarak Maraş'ın kurtuluş mücadelesini başlatmış oldu.

Ali Saip Bey

1885'te bugün Irak sınırları içinde kalmış olan Revandiz'de doğdu. Harp Okulundan mezun oldu. 1919 yılında Urfa Jandarma Komutanlığına getirildi. Şehrin ileri gelenleri ile bir millî teşkilat oluşturarak Urfa'nın kurtuluşunda önemli rol oynadı. Bu nedenle Atatürk tarafından kendisine "URSAVAŞ" soyadı verildi.

İşgalci Fransızlar geleneklerimize karıştırlar, şehrin yönetimini değiştirdiler, yanlarında getirdikleri Ermenilerle halka kötü davrandılar. Kaledeki Türk bayrağını aşağıya indirdiler. TBMM buraya düzenli birlikler göndermedi. Halk kendi kurtuluşunu kendi yaptı. Ankara'dan yalnızca subaylar gönderildi. (Ali Saip Bey, Şahin Bey. vb)

Güney Cephesi'nde Fransızlara ve onlarla iş birliği yapan Ermenilere karşı sürdürülen mücadele Sakarya Zaferi'nin kazanılmasının ardından sona erdi. Bu zaferin ardından Fransızlar, Güney Anadolu topraklarında tutunamayacaklarını görerek 20 Ekim 1921'de TBMM Hükûmeti ile Ankara Antlaşması'nı imzaladılar. Bir süre sonra da işgal altında tuttıkları Adana ve Antep'ten çekildiler.

Kuvayi Milliye ilk kez Güney Cephesinde ortaya çıkmış bir halk ordusudur.

Güney Cephesi'ndeki Antep, Maraş ve Urfa şehirleri, halkın işgale karşı gösterdikleri direniş nedeni ile TBMM tarafından "Gazi", "Kahraman" ve "Şanlı" unvanları ile ödüllendirildiler. Ünvanları alış sıralarının kodlanması ise şu şekildedir;

- Kahramanlık
- Antep (1921)
- Maraş (1973)
- Urfa (1984)

Urfa ve Maraş henüz TBMM kurulmadan halkı tarafından işgalden kurtarılmış şehirlerimizdir.

BATI CEPHESİ; İSTİKLAL MİLLETMİNDİR

Kazanım 2. Millî Mücadele Dönemi'nde Batı Cephesi'nde meydana gelen gelişmeleri kavrar.

Türk ordusu bu cephede İngiltere tarafından askeri ve siyasi açıdan desteklenen Yunanlılar ile mücadele etmiştir.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın hemen ardından Trakya'ya asker çıkararak Yunanistan, 15 Mayıs 1919'da da Paris Barış Konferansı'nda alınan karara dayanarak İzmir'i işgal etmişti.

Kuvayi Milliye'nin Kaldırıp Düzenli Ordunun Kurulması

İtilaf Devletlerinin Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 7. maddesine dayanarak Osmanlı topraklarını işgale başlamaları Türk halkı arasında büyük bir nefrete sebep olmuştu. İstanbul Hükûmeti ise bu işgaller karşısında sessiz kalmayı tercih etmiş ve halkı da sakin olmaya çağırmıştı. İşte Kuvayı milliye hareketi böyle bir ortamda doğmuş ve gelişmiştir.

Milli mücadelenin ilk yıllarında başarılarla imza atan bu birlikler, düşmanı yurttan atacak güce sahip olmayıp, askeri disiplinden de yoksundular. İhtiyaçlarını halktan kimi zaman zorla karşılamaları, hukuka uygun olmayan yöntemler izlemeleri Kuvayı Milliye'ye olan güveni azaltmakta idi.

Kuvayı Milliye'nin kaldırılmasına neden olan olay ise Ali Fuat Paşa komutasındaki birliklerin TBMM'nin onayını almadan Yunan ordusuna saldırdığı **Gediz Muharebesi**ni kaybetmeleri olmuştur. Bu olay üzerine Aslı Fuat Paşa görevinden alınıp Moskova elçiliğine atanmış, Kuvayı Milliye'nin kaldırılmasına karar verilmiştir.

TBMM'nin aldığı kararı kabul etmeyen Çerkez Ethem ve Demirci Mehmet Efe gibi Kuvayı milliye liderleri isyan etmişlerdir.

Çerkez Ethem'in isyan etmesi Yunanlılar'ın çok işine yaramıştır. Bunu fırsat bilen Yunan ordusu saldırıya geçince Türkler ile Yunanlılar arasında I. İnönü Savaşı yaşanmıştır.

I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 Ocak 1921)

I. İnönü Savaşı'nda Yunanlılar'ın amaçları:

- Ankara'yı ele geçirip TBMM'yi ortadan kaldırmak,
- Sevr Antlaşmasını Türk tarafına kabul ettirmek.

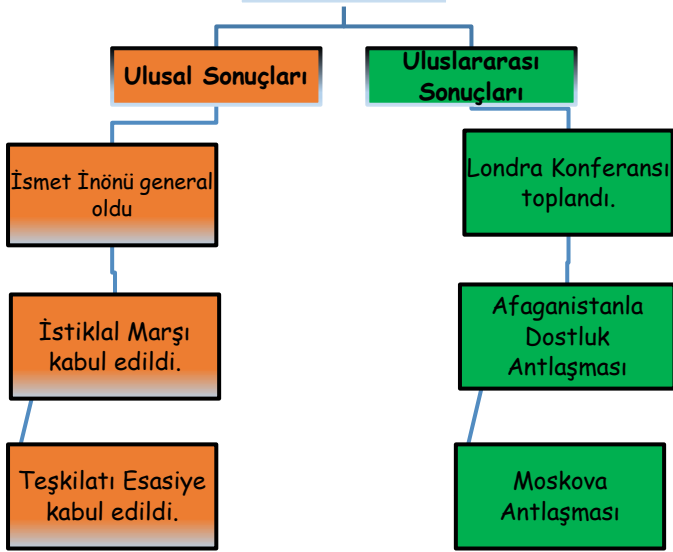
Sonuçları

1. TBMM'nin kurduğu yeni düzenli ordunun yaptığı ve kazandığı ilk savaştır.
2. TBMM'nin gücü ve otoritesi arttı.
3. Düzenli orduya olan güvenle birlikte katılım arttı.
4. TBMM ilk anayasayı kabul etti.(1921 Anayasası)
5. İstiklal Marşı (12 Mart 1921)de kabul edildi.
6. İsmet Paşa albaylıktan generalliğe yükseldi.
7. Londra Konferansı yapıldı.
8. Rusya ile Moskova Antlaşması imzalandı.

I. İnönü Sonrası Gelişmeler

I. İnönü Savaşı Sonuçları

Londra Konferansı

Toplanma Nedenleri

- Yunan ordusuna toparlanması için zaman kazandırmak
- Sevr Antlaşması'nın hükümlerini hafifleterek, bunları TBMM'ye kabul ettirmek
- Toplantıya Osmanlı Hükümeti ve TBMM birlikte çağrılarak fikir ayrılıklarından yararlanmak istenmesidir.

TBMM bir sonuç alınamayacağını bildiği halde bu toplantıya katılma kararı almıştır. Bunun nedenleri şunlardır;

Konferansa ilk olarak Osmanlı resmen davet edilmiş, TBMM'ye ise resmi davet yapılmamıştır. Bunun üzerine TBMM resmen davet edilmeden toplantıya katılmayacağını açıklamıştır. Bu durumda çaresiz kalan İtilaf Devletleri İtalya aracılığı ile TBMM'yi resmen davet etmişlerdir.

TBMM'nin de katılımı ile İtilaf Devletleri yeni bir hedefi uygulamaya çalıştı. Türk tarafını temsilen toplantıda yer alan iki hükümet birbirine düşürülecek ve kendi istedikleri maddeleri içeren bir anlaşma Türkler'e imzalatılacaktı. Fakat bu hedeflerine ulaşamadılar.

Sonuçları

1. TBMM, İtilaf Devletlerince resmen tanındı.
2. TBMM Misak-ı Milli'yi kamuoyuna açıklama imkanı elde etmiştir.
3. Yunan ordularının toparlanması için zaman kazandırılmıştır.
4. TBMM, İngilizler'in propagandalarının aksine koşullar uygun olursa barıştan yan olduğunu göstermiştir.
5. Osmanlı Devleti sadrazamı Tefik Paşa'nın tutumu sayesinde Türk halkının gerçek temsilcisinin TBMM olduğunu göstermek imkanı ortaya çıkmıştır.

Teşkilat-ı Esasiye'nin Kabulü

TBMM'nin açılması yeni bir devletin kurulduğunu göstermek ve TBMM'ye yurt içi ve dışında işlerlik kazandırmak amacıyla ilk Anayasa kabul edilmiştir.

Önemi Maddeleri ve Yorumları

1. Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur.
- Milli egemenliğe dayalı bir yönetim anlayışı kabul edilmiştir.

2. Yasama ve yürütme yetkileri milletin gerçek temsilcisi olan TBMM'ye aittir.
  - Güçler birliği anlayışı kabul edilmiştir.
3. Türkiye Devleti, TBMM tarafından yönetilir. Hükümet "TBMM Hükümeti" adını alır.
  - Meclis Hükümeti Sistemi kabul edilmiştir. Buradaki amaç kararların çabuk alınıp uygulanmasını sağlamaktır.

TBMM'nin 1921 Anayasası'nı kabul etmesi Kurucu Meclis özelliği taşıdığını gösterir.

Önemi

- Güçler birliği ilkesi benimsenerek Milli mücadele zamanı meclisin etkinliğinin arttırılması ve hızlı hareket etme özelliği kazanması hedeflenmiştir.
- Savaş anayasası olduğu için kısadır ve kişi hakları ile ilgili maddeler yoktur. Demokratik ve İhtilalci bir karaktere sahiptir.

İstiklâl Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)

Bir milletin bağımsızlığının en önemli simgelerinden birisi millî marşıdır. Osmanlı Devleti çok uluslu bir yapıya sahip olduğu için devletin milli marşı bulunmuyordu. Fakat 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıyla yeni ve millî bir Türk Devleti kurulmuştu ve bu yeni Türk Devleti'nin de henüz bir millî marşı yoktu.

Yunan ordusuna karşı I. İnönü Zaferi'nin kazanılması umutsuzlukları sona erdirerek millî duyguları en üst düzeye çıkarmıştı. Bu ortamda Türk milleti-

nin bağımsızlığını, millî ve manevi duygularını ifade eden bir milli marşın yazılması düşünüldü.

Milli Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi Bey'in teklifi üzerine düzenlenen Milli Marşın belirlenmesi yarışmasına 724 eser katıldı. Yarışma sonucunda Mehmet Akif Ersoy'un kaleme aldığı İstiklal Marşı TBMM tarafından 12 Mart 1921'de onaylanmıştır.

İstiklal Marşı'nın günümüzdeki bestesi Osman Zeki Üngör tarafından düzenlenmiştir.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

Anlaşmanın İmzalanmasına Etki Eden Nedenler

- I. İnönü Savaşı'nın kazanılması,
- Sovyet Rusya'nın boğazlar ve güney sınırını güvenlik altına almak istemesi,
- TBMM'nin milli mücadelesinde güçlü bir devletin desteğini almak istemesi,
- Sovyet Rusya ve TBMM'nin İtilâf Devletlerini ortak düşman olarak görmesidir.

Anlaşmanın Maddeleri ve Yorumları

1. Bir tarafın kabul etmediği antlaşmayı diğer taraf kabul etmeyecek.
  - TBMM ve Sovyet Rusya diplomatik alanda birlikte hareket etme kararı aldılar.
  - Sevr'i reddeden ilk Avrupalı devlet Sovyet Rusya olmuştur.
2. Çarlık Rusya ile Osmanlı arasında imzalanan bütün anlaşmalar geçersiz sayılacak.
  - Sovyet Rusya, Osmanlı Devleti ile ilişkisini kesen ilk Avrupa devleti olmuştur.
  - TBMM, Çarlık Rusya'sının varlığını; Sovyet Rusya'da Osmanlı Devleti'nin varlığını kabul etmediklerini
3. Sovyetler Misak-ı Milliyi tanıyacaktır.
  - Misak-ı Milliyi tanıyan ilk Avrupa devleti Sovyet Rusya olmuştur.
4. Kapitülasyonlar kaldırılacaktır.
  - Kapitülasyonların kaldırılmasını yani yeni Türk devleti'nin ekonomik bağımsızlığını kabul eden ilk devlet Sovyet Rusya olmuştur.
5. Batum Gürcistan'a verilmek şartıyla doğu sınırlarımız kabul edildi.
  - Misak-ı Milliden ilk taviz verildi.

Batum
Hatay
Musul

Yanda belirtilen iller çeşitli anlaşmalarla Misak-ı Milli'den taviz olarak verilmiştir. Sadece Hatay geri alınabilmiştir.

Önemi

1. Sovyet Rusya ve TBMM karşılıklı olarak birbirini tanıdı.
2. Doğu sınırı güvenlik altına alındı.
3. Kurtuluş Savaşı'nda Sovyet Rusya'nın silah ve maddi yardımda bulunması sağlandı.

Afganistan Dostluk Anlaşması (1 Mart 1921)

Millî Mücadele sırasında Afganistan ile iyi ilişkiler kurulmuştu. TBMM ve Afganistan yönetimi iki kardeş milletin öteden beri aralarında var olan manevi birliği resmî bir antlaşma ile pekiştirmeye karar verdiler. Bunun sonucunda Afganistan ile dostluk ve iş birliği antlaşması imzalandı. **TBMM'yi tanıyan ilk İslam ülkesi Afganistan oldu.**

Bu antlaşmanın maddelerine göre;

- Bu iki kardeş devlet ve millet, birbirlerinin bağımsızlıklarını tanıyacaktı.
- Taraflardan birine yapılacak saldırı diğerine de yapılmış sayılacak ve saldırıyı birlikte ortadan kaldıracaktı.
- Kültürel bağları güçlendirmek için Türkiye'den Afganistan'a öğretmen ve subay gönderilecekti.

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 Mart- 1 Nisan 1921)

Londra Konferansı'nda istediklerini elde edemeyen İtilaf Devletleri, Osmanlı Devleti ile imzaladıkları Sevr Antlaşması'nı Türkiye Büyük Millet Meclisine kabul ettirmek amacıyla Yunanlıları yeniden saldırıya geçirdiler.

Türk ordusu daha da güçlendirilmiş Yunan ordusunun ilerleyişini yine İnönü'de durdurdu. Zaman zaman süngü hücumları ile süren şiddetli çarpışmalar 31 Mart'a kadar devam etti. Ankara'dan Büyük Millet Meclisi muhafız alayı bile cepheye gönderildi. Yunanlılar İnönü'de ikinci defa yenildiler.

Sonuçları

- II. İnönü Zaferi sonucunda; İtalyanlar işgal ettikleri Antalya, Konya ve Muğla bölgesini boşaltmaya başladılar.
- Fransızlar ise Zonguldak'ta çekilerek TBMM ile anlaşma ortamı aradılar.
- I. İnönü savaşında elde edilen başarının tesadüfi olmadığı ortaya çıktı.
- TBMM'ye olan güven ve Kurtuluş Savaşı'nın kazanılacağı anlayışına olan inanç artmıştır.

II. İnönü Savaşı sonrasında TBMM Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın İsmet İnönü'ye çektiği telgraf;

"Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makus talihini de yendiniz. Düşman çizgisi altındaki kara yazılı topraklarımızla birlikte bütün yurt bugün, en kıyıda köşede kalmış yerlerine dek zaferinizi kutluyor."

Eskişehir-Kütahya Savaşları (10-24 Temmuz 1921)

II. İnönü Savaşı'nda aldıkları yenilgiden sonra Yunanlılar, Türk ordusunu kesin yenilgiye uğratabilmek ve Anadolu'daki emellerini gerçekleştirmek için maddi ve manevi kaynaklarını ordunun emrine verdiler. Bu amaçla Yunanistan'da seferberlik ilan edildi. Eli silah tutan herkes askere alındı. İngiliz Hükûmeti de Yunanlılara gereken her türlü mühimmat ve para yardımı yaptı.

10 Temmuzda başlayan Yunan saldırısının amacı iki ayrı cepheden taarruzla, Türk ordusunu iki ateş arasına alarak yok etmektir. Eskişehir - Kütahya Savaşları birliklerimizin yenilgisiyle sonuçlandı. Türk kuvvetleri karşılaştığı zor durumdan kurtulmak için Eskişehir'e kadar çekildi. Mustafa Kemal, ordunun düzenlenip kuvvetlendirilmesi için Sakarya'nın doğusuna çekilmesini istedi. İlerlemeye devam eden Yunan ordusu Afyon, Bilecik, Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirdi.

Türk Ordusunun Geri Çekilmesinin Amaçları

1. Daha uygun bir savunma hattı oluşturmak.
2. Daha fazla kayıp verilmesini engellemek.
3. Hazırlık için zaman kazanmak.
4. Yunan ordusu ile aramıza Sakarya Nehri gibi doğal bir engel koymak.

MAARİF KONGRESİ(15 Temmuz 1921)

Kazanım 3. Millî Mücadele'nin zor bir döneminde Maarif Kongresi yapan Atatürk'ün, millî ve çağdaş eğitime verdiği önemi kavrar.

Kazanım 4. Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının bir örneği olarak Tekâlif-i Millîye Emirleri doğrultusunda yapılan uygulamaları analiz eder.

Hayır, hayır ertelemeyin... Cahillikle, ilkillikle savaş, düşmanla savaştan daha az önemli değildir. Toplantıya katılacağım ve konuşacağım.

Paşam! Vaktinizi almayacağız... Öğretmenler Derneği birkaç gün sonra Ankara'da toplanacak. İki yüzden fazla öğretmen katılıyor. Fakat Fevzi Paşa'yı dinleyince tereddüde düştük. Savaşın yoğunlaşacağı anlaşılan bir sırada böyle geniş bir toplantı size ayak bağı olabilir. Uygun görürseniz erteleyelim.

Kalkınmanın akıl ve bilim önderliğinde gerçekleştirileceğine inanan Mustafa Kemal, millî eğitime büyük önem vermiştir. Daha Yunanlılarla Kütahya - Eskişehir Savaşları sürerken 15 Temmuz 1921'de Ankara'da Maarif Kongresi'nin toplanması bunun göstergesidir.

Kütahya Eskişehir Savaşı Sonuçları

- TBMM'nin düzenli birlikleri ilk ve tek yenilgisini almıştır.
- Eskişehir, Afyon ve Kütahya Yunan işgaline uğramıştır.
- Ordunun geri çekilmesi Kurtuluş Savaşı'nın kaybedileceği düşüncesini ortaya çıkarmıştır.
- TBMM'de M. Kemal Paşa'ya karşı muhalefet artmıştır.
- İtalyanlar ve Fransızlar Anadolu'daki işgal ettikleri yerleri boşaltma işlemini durdurmuşlardır.
- Mustafa Kemal'e Başkomutanlık Yetkisinin verilmesi ve Tekalif-i Millîye Emirlerinin çıkarılması için ortam hazırlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlığa Getirilmesi

Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilmesi Mustafa Kemal'e yoğun eleştirilere neden oldu. Mustafa Kemal karşıtları onun ordunun başına geçmesini böylece kaybedilecek bir savaşta onun gözden düşmesini amaçlamışlardır.

Mustafa Kemal yanlıları ise içine düşülen durumdan kurtuluşu sadece ona geniş yetkiler vermekle sağlanacağını düşünüyorlardı. Mustafa Kemal TBMM'nin bütün yetkilerinin ve Başkomutanlık Yetkisinin geçici olarak kendisine verilmesi kaydıyla bunu kabul etti.

05 Ağustos 1921 de Mustafa Kemal'e Meclis başkanlığına ilave olarak başkomutanlık yetkisi de verildi.

Mustafa Kemal'in bu kadar geniş yetkiler almasının nedeni bu olağanüstü durumda çabuk karar alarak yine bu kararları çabuk uygulamak istenmesidir.

Mustafa Kemal Paşa Başkomutan olduktan sonra ilk iş olarak Tekalif-i Millîye Emirlerini yayımlayarak Türk ordusunun eksikliklerini gidermeye çalışmıştır.

Tekalifi Millîye Emirlerini yayımlayarak Mustafa Kemal "Yasama" gücünü kullanmış oluyordu.

Maddeleri

1. Her ilçede bir tane Tekâlif-i Millîye Komisyonu kurulacak.
2. Halk, elindeki silah ve cephaneyi 3 gün içinde orduya teslim edecek.
3. Her aile bir askeri giydirecek.
4. Yiyecek ve giyecek maddelerinin %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra geri ödenecek.
5. Ticaret adamlarının elindeki her türlü giyim eşyasının %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra geri ödenecek.
6. Her türlü makineli aracın % 40'ına el konacak.
7. Halkın elindeki binek hayvanlarının ve taşıt araçlarının %20'sine el konacak.
8. Sahipsiz bütün mallara el konacak.

9. Tüm demirci, dökümcü, nalbant, terzi ve marangoz gibi iş sahipleri ordunun emrinde çalışacak.
10. Halkın elindeki araçlar bir defa olmak üzere 100 km'lik mesafeye ücretsiz askeri ulaşım yapacaklar.

TBMM bu yardımların toplanması sırasında oluşacak olumsuzluklara önlem olarak ise İstiklal Mahkemelerini kurmuştur.

Tekâlifi millîye Emirlerinin zamanında ve eksiksiz olarak uygulanması, Sakarya'nın doğusuna çekilmiş olan Türk ordusunun ihtiyaçlarını gidermekte büyük faydalar sağladı.

Sonuçları

- Tekalif-i millîye emirlerinin uygulanışı Türk halkının Millî Mücadele'de verdiği önemli bir **dayanışma** örneğidir. Bu dayanışma ile Türk milletinin birlik ve beraberliği sağlanmış, vatanın ve milletin bağımsızlığı elde edilmiştir.
- Emirler Sakarya Savaşı'na ve daha sonra Büyük Taarruza kadar uygulandı.
- Türk ordusunun kesin zaferi kazanmasında bu emirlerin yeri ve önemi çok büyüktür.

Sakarya Meydan Savaşı (23Ağustos - 13 Eylül 1921)

Kazanım 5. Sakarya Meydan Savaşı'nın kazanılmasında ve Büyük Taarruz'un başarılı olmasında Mustafa Kemal'in rolüne ilişkin çıkarımlarda bulunur.

Kütahya-Eskişehir Savaşlarını kazanan Yunan ordusunun hedefi Milli mücadelenin merkezi Ankara'yı alıp TBMM'yi yok etmek ve milli mücadeleye son vermek için tekrar saldırıya geçti.

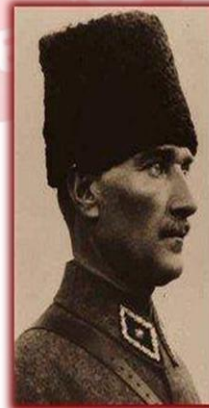
Kütahya - Eskişehir Savaşlarından sonra Türk kuvvetlerinin daha fazla kayıp vermemek için geri çekilmesi üzerine Yunan ordusu hızla ilerlemiş ve Sakarya Nehri'nin batısında beklemeye başlamıştı. Kral Constantine'in Kütahya'da Yunan askerlerine Ankara'yı hedef gösteren emri ile saldırıya geçen Yunan ordusu 23 Ağustosta Sakarya Nehri'nin doğusuna geçti.

Türk ve Yunan Ordularının Sakarya Savaşı Öncesi Durumları

	Türk	Yunan
Subay	5401	3780
Er	96 326	120 000
Tüfek	54 572	75 900
M. Tüfek	825	2768
Top	169	268
Hayvan	32 137	3800
Araba	1284	-
Kamyon	-	18
Uçak	2	240

22 gün 22 gece süren savaş sonucunda Türk ordusu önce Yunan kuvvetlerini durdurmuş sonrada taarruza (Saldırı) geçerek Yunan kuvvetlerini Sakarya'nın batısına geri çekilmeye mecbur bırakmıştır. Yunan ordusu bu savaş sonucunda mağlubiyete uğrayarak geri çekilmesi ile Kurtuluş Savaşında savunma savaşları dönemi sona ermiştir.

Başkomutan Mustafa Kemal, dünya askerlik tarihine giren "**Topyekûn Savaş**" taktiği ile Türk ordusuna moral kazandıran şu emri verir;

"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath, bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça, terk olunamaz."

Sonuçları

1. Bu savaş Türk tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Sakarya Zaferi ile Yunan ordusunun saldırı gücü kırıldı ve Yunanlılar savunma durumuna geçtiler.
2. 1683 Viyana Kuşatması'ndan sonra başlayan ve asırlarca süren Türklerin geri çekilişi bu savaşla durduruldu ve bundan sonra Türk ordusunun ilerleyişi başladı.

3. Sakarya Zaferi'yle Anadolu'daki savaşı Türk ordusunun kazanacağını anlayan Fransa Ankara Antlaşması ile Anadolu'yu başaltmıştır. İtalya ise anlaşma bile yapma gereği duymadan Anadolu'dan çekilmiştir.
4. Mustafa Kemal'e "mareşallik" rütbesi, "gazilik" unvanı verilmiştir. Başkomutanlık süresi savaş sonuna kadar uzatıldı.
5. Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ile Kars Antlaşması yapılarak **Doğu Sınırımız son şeklini aldı.**

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

Sakarya Zaferi'nden sonra Moskova Antlaşması'nın sınırlarımızla ilgili maddelerini yeniden düzenlemek ihtiyacı oluştu. Sovyet Rusya denetimindeki Kafkas Cumhuriyetleri (Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan) ile TBMM Hükûmeti arasında imzalanan bu antlaşmayla Ardahan Türkiye'de Batum Gürcistan'da kalmak şartıyla doğu sınırımız bugünkü hâliyle kesinleşmiştir.

Doğu Sınırı İle İlgili Anlaşmalar

Gümrü	Ermenistan ile yapıldı. TBMM ilk siyasi başarısıdır. Doğu Cephesi kapandı.
Moskova	Rusya ile yapıldı. Rusya TBMM'yi ilk tanıyan Avrupalı devlettir. Batum Misak-ı Milliden ilk tavizdir.
Kars	Kafkas Cumhuriyetleri ile imzalandı. Doğu sınırı son şeklini almıştır.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

Türk ordusunun Sakarya Meydan Savaşı'nı kazanması Fransa'nın Anadolu'daki ümitlerini sona erdirdi ve TBMM Hükûmeti'nden barış istemesini zorunlu kıldı. Yapılan görüşmeler sonucunda aşağıdaki maddeleri içeren antlaşma imzalandı.

Maddeleri ve Yorumları

1. Fransızlar Güneydoğu Anadolu'da işgal ettikleri yerlerden çekilecekler ancak özel bir yönetim kurulması şartıyla İskenderun - Hatay Fransa mandasındaki Suriye'de kalacaktır.
  - Hatay Misak-ı Milli'den Suriye sınırında verdiğimiz taviz olmuştur.
  - Hatay'da resmi dilin Türkçe olması ve bölgenin kültürel yapısına dokunulmaması Fransa'nın

Hatay'ı Türk toprağı olarak gördüğünün kanıtıdır.

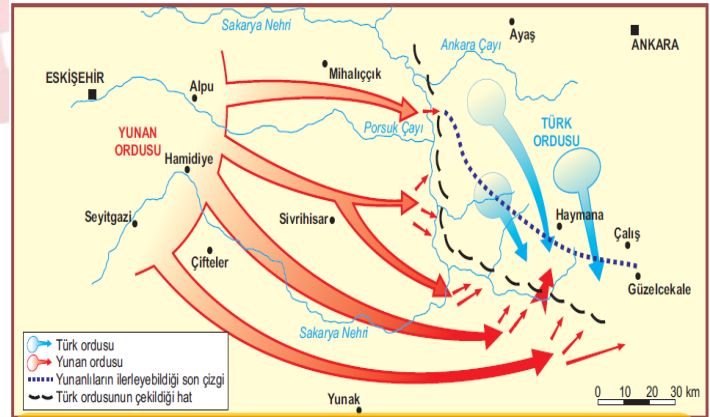
2. İki taraf savaş durumuna son verecek ve savaş esirlerini serbest bırakacaktır.
  - Fransa ve TBMM arasındaki savaş sona ermiştir.
3. Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu Caber Kalesi, Türk bayrağı altında, Türk mülkü olarak kalacaktır.

Önemi

1. Güney cephesi kapanmış ve buradaki birlikler Batı Cephesi'ne kaydırılmıştır.
2. Fransa TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk İtilâf devleti olmuştur.
3. Hatay Suriye'ye bırakılarak Misak-ı Milliden ikinci kez taviz verilmiştir. (İlk taviz Moskova Antlaşmasında Rusya'ya verilen Batum'dur.)
4. Hatay dışında, Suriye sınırı belirlenmiştir.

Mustafa Kemal cephede teftiş yaparken, "Sakarya" adlı atından düşerek birkaç kaburga kemiği kırdı. Bu olay üzerine 19 Eylül 1921'de kabul edilen bir kanunla, Mustafa Kemal Paşa'ya gazilik unvanını verdi.

Sakarya Meydan Savaşı'nın yapıldığı alan ve tarafların hareketi

Sakarya Savaşı'nda 300'den fazla Türk subay şehit olduğu için bu savaşa "**Subaylar Savaşı**" da denmektedir.

Sakarya Savaşı sonrası, kazanılmış zafer komutanı Mustafa Kemal tüm ısrarlara rağmen taarruza hemen geçmemiş, ordumuzun kayıplarının giderilmesi ve askerlerimize taarruz eğitimi verilmesi için taarruzu yaklaşık bir yıl ertelemiştir.

Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Savaşı (26 Ağustos - 9 Eylül 1922)

Sakarya Savaşı sonrası Mustafa Kemal Paşa hemen saldırıya geçilmesini uygun görmedi. Yurdun her tarafında uygulanan Tekâlifi milliye Emirleri ile ordunun ihtiyaçlarının giderilmesi çalışmalarına devam edildi. Öncelikle ordunun asker sayısı artırıldı. Büyük bir gizlilik içinde yapılan hazırlık aşamasında İstanbul'daki silah depolarından Anadolu'ya silah ve cephane kaçırıldı. Fransız ve İtalyanların çekilirken bıraktığı silah ve mühimmatlar ile Rusya'dan alınan silahlarla ordu güçlendirildi. Ordu taarruz hazırlıklarına başladı. Bu arada Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlık yetkileri uzatıldı.

Mustafa Kemal'in bizzat kendisinin yönettiği bu savaşa "**Başkomutanlık Meydan Savaşı**" denmiştir. Aynı zamanda geçtiği yer dolayısıyla "**Dumlupınar Meydan Savaşı**" olarak da adlandırılır.

26 Ağustos sabahı 05:30'da Türk topçusunun ateşi ile mücadele başladı. 30 Ağustos sabahı Dumlupınar'da sıkıştırılan Yunan ordusu ile büyük bir meydan savaşı yapıldı. Dağınık bir halde kaçan Yunan ordusu 9 Eylül'de İzmir'de denize döküldü. 18 Eylül'de ise bütün Batı Anadolu tamamen düşmen kuvvetlerinden temizlendi.

Sonuçları

1. Türk - Yunan savaşı sona ermiştir.
2. Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona ermiştir.
3. Türk Ordusu işgal altındaki Marmara ve çevresi ile Trakya'ya yönelince İngiliz kuvvetleriyle karşılaşmıştır. (Böylece Kurtuluş Savaşı'nda ilk defa İngiliz kuvvetleriyle savaş yapma ihtimali ortaya çıkmıştır.)
4. İtilâf Devletleri TBMM'ye barış teklifinde bulunmuşlardır.

Mudanya Ateşkes Anlaşması (11 Ekim 1922)

Görüşmelere 03 Ekimde başlanmış ve 11 Ekim'de bitmiştir. Görüşmelere; İngiltere, Fransa, İtalya ve TBMM katılmıştır.

Görüşmelerde TBMM'yi İsmet Paşa temsil etmiştir.

Yunanistan görüşmelere katılmamış ancak 3 gün sonra onayladığını bildirmiştir. Görüşmelerde Yunanistan'ı İngiltere temsil etmiştir.

Yunanistan delegesi General Mazarakis konferans sonuna kadar kendisini Mudanya'ya getiren gemide bekleyerek kıyıya çıkmadı.

Maddeleri ve Yorumları

1. **Ateşkes 14/15 Ekim gecesi yürürlüğe girecek,**
- Türk-Yunan savaşı sona ermiştir.
2. **Yunanlılar 15 gün içerisinde Meriç Nehri sınırı olmak üzere Doğu Trakya'yı boşaltacak, boşaltmanın tamamlanmasından sonra Doğu Trakya 30 gün içinde İtilaf Devletlerince TBMM Hükümeti'ne devredilecektir.**
- Yunan işgali sona ermiştir.
3. **Yunanlıların boşalttığı bölgeye güvenliği sağlamak için 8 bin kişiyi aşmayan Türk jandarma birliği gönderilecektir.**
4. **İstanbul ve Boğazlar TBMM Hükümeti'ne bırakılacak ancak İtilaf kuvvetleri barış antlaşması imzalanana kadar İstanbul'da kalabileceklerdir.**
- Osmanlı Devleti hukuken yok sayılmıştır.

Önemi

1. Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona ermiş ve diplomatik safhası başlamıştır.
2. Savaş yapılmadan Doğu Trakya Yunan işgalinden kurtulmuştur.
3. İstanbul, Boğazlar ve Çevresinin de işgalden kurtulması sağlanmıştır.
4. İstanbul'un TBMM'ye devredilmesi, Osmanlı'nın hukuken sona erdiğini göstermektedir.
5. Bu anlaşmayla Lozan'a zemin hazırlanmıştır.

NARTEST yazarları tarafından hazırlanmıştır. Ticari amaçlarla kullanılması yasaktır. Herkese faydalı olması dileklerimizle.

Ahmet KARTAL - Mustafa PETEK

